

Bijzondere bruikleen uit het Wereldmuseum: krokodil met maaginhoud

▲ Schedel nijlkrokodil met maaginhoud; collectie Wereldmuseum, 22737 en 22738-22782. (Jan van Esch)

Kees Moeliker [directeur, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; moeliker@hetnatuurhistorisch.nl]

Het samenstellen van de tentoonstelling 'Afrika 010' was voor onze collega's van het Wereldmuseum aanleiding om de Afrikacollectie eens goed door te spitten. Zo kwam een oude krokodilenschedel tevoorschijn, ergens onder in een kast. De catalogus vermeldde behalve de schenker (Rudolph Willem Vroon, 1865-1935) en de vinddatum en -plaats (1910, Mopeia, Mozambique) ook een aantal bijbehorende voorwerpen: 42 koperen polsbanden, een ring en twee halssnoeren. Welke relatie er bestaat tussen de schedel en de sieraden bleek uit spuurwerk van documentalist Sonja Wijs en gastconservator Paul Faber. Zij vonden een krantenknipsel uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 3 juli 1915 waaruit blijkt dat Vroon de krokodil had geschoten langs de Zambezi rivier 'wegens onbehoorlijkheden tegen vele inlanders'. Het reptiel was een notoire menseneter, wat ook bleek uit de onverteerbare sieraden die uit de maag kwamen. Het ensemble kreeg samen met

etnografica die Vroon had verzameld, een plaats in de Afrikazaal van het museum dat toen nog Museum voor Land en Volkenkunde heette.

De schedel haalde de expositie Afrika 010 uiteindelijk niet, maar heeft nu, dankzij intensieve samenwerking tussen Rotterdamse musea, een tijdelijke ereplaats in Het Natuurhistorisch. In de vitrine met onze eigen dode dieren met een verhaal verblijft de krokodil in het rijtje Dominomus, Tweede Kamermuis en Trauma-meeuw. Daar is de zogenaamde 'Menseneter van de Zambezi' tot eind oktober 2016 te zien.

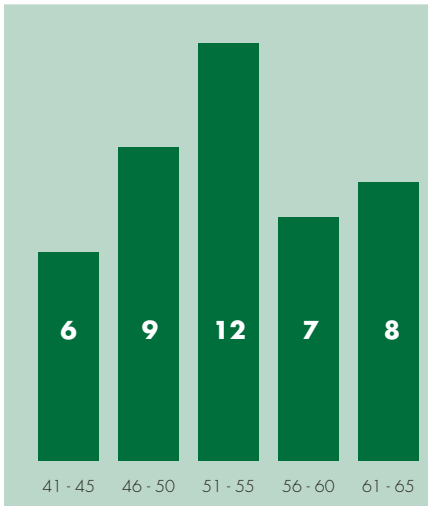
Nijlkrokodil

Onze nieuwe conservator Bram Langveld beet zich vast in de schedel en stelde vast dat het een Nijlkrokodil (*Crocodylus niloticus*) is. Deze soort is de grootste van de vier Afrikaanse krokodilachtigen en kan een lengte van 6,2 meter en een gewicht van meer dan 700

kilo bereiken. Hij komt voor in vrijwel heel Afrika, met uitzondering van de Sahara en de drogere delen van zuidelijk Afrika. Menseneten is niet ongewoon voor nijlkrokodillen. In Burundi leefde (in 2015 was de laatste waarneming) een uitzonderlijk groot exemplaar met een bijna mythische status, Gustave genaamd, die naar zeggen meer dan 300 mensen verslond.

Vrouwen en kinderen

Het aftandse gebit laat zien dat de krokodil een oud dier was. Hoeveel mensen hij de rivier in sleurde en opvrat, is natuurlijk giswerk. Of iedereen destijds in Mozambique armbanden droeg en hoeveel is (mij) niet bekend, maar met een beetje meet- en rekenwerk ontstaat wel een aardig beeld van de prooigrootte van de krokodil. De diameter van de armbanden loopt uiteen van 41 tot 65 millimeter (gemiddeld 53,4 mm; zie staafdiagram). Zelfs mijn magere handen zijn te breed voor de grootste polsban-

▲ Diameter in millimeters van de polsbanden uit de maag van de nijlkrokodil, aantal in de kolom.

den die overigens met wat wurmen wel bij Liset en Shirley van de afdeling educatie passen. Vrouwen en kinderen lijken daarom favoriet als prooi. Mijn eigen kinderen (meisjes van 5 en 8) die ik ten behoeve van dit stukje even met de sieraden liet spelen, passen slechts de exemplaren groter dan vijf centimeter. Kleine kinderen stonden dus zeker op zijn menu. Op basis van de maaginhoud en bij één polsbandje per arm verslond de krokodil ten minste zeven peuters of kleuters.

André de Baerdemaeker die in 2013 een maand in het grensgebied van Malawi en Mozambique, grofweg 130 kilometer van Mopeia, verbleef, praatte mij bij over de krokodillen en hun relatie met de mens. Daar, in het stroomgebied van de Shire, die uitmondt in de Zambezi, bezocht hij verschillende vissersdorpen. Aan de oevers van de rivier en de omringende moerassen, waar het wemelde van de nijlkrokodillen, stonden iedere dag vrouwen de was te doen met hun kinderen naast zich of met een doek op hun rug gebonden, voorovergebogen in kniediep water. Op de vraag of men zich geen zorgen maakte vanwege krokodillen en - de minstens zo gevaarlijke - nijlpaarden was het antwoord overal hetzelfde: "Mijn tijd komt als God het wil." Deze levenshouding valt misschien te prijzen, maar hindert de lokale autoriteiten in hun educatieve inspanningen tot preventie van krokodillenaanvallen. Verder kreeg André te horen dat in ieder dorp wel enkele verliezen te betreuren waren. In sommige gebieden wel een of twee per jaar. Daarmee lijkt het aanemelijk dat de slachtoffers van de menseneter van de Zambezi vooral wasvrouwen en hun kinderen waren.

▲ Een onvolwassen nijlkrokodil in Abuko National Park, Gambia. (André de Baerdemaeker)

▲ De blikvangers van het trappenhuis in Het Natuurhistorisch: de huiden van twee zeekrokodillen. (Bram Langeveld)

Zeker is dat niet, want misschien zijn de kleinste polsbandjes wel oorbellen. Niettemin vormt de schedel van de krokodil in combinatie met de sieraden een passende en verrassende tijdelijke aanvulling op de groeiende verzameling dode dieren met een verhaal. ◀

Bronnen

- Anonymus, 1910 - Een conservator van ethografica - Nieuwe Rotterdamse Courant, 3 juli 1915
- Faber, P. & Wijs, S. 2016 - De menseneter van de Zambezi - Afrika 010 Magazine: 53-53
- McRae, M. 2008 - Gustave, the Killer Crocodile - Update - National Geographic Adventure Magazine, februari 2008